

Eudald Espluga, NÚVOL, 24 de desembre de 2012

VIVISECCIÓ

La crítica literària hauria de veure's com la dissecció que imbueix de morbosa felicitat el narrador del relat «amfibis», un dels contes que conformen *els homes del sac*, de Damià Bardera, quan es disposa a realitzar la vivisecció d'una granota. Com ell, nosaltres obrim *els homes del sac* amb la voluntat de remenar entre els budells, els ronyons i l'esòfag, deixant, evidentment, el cor per al final.

La comparació pot ser reeixida en dos sentits. En primer lloc, per la interpretació organicista de l'estructura del llibre. Malgrat estar constituït per relats independents, la distribució triàdica dels contes respon a una decisió conscient i deliberada de l'autor. En segon lloc, perquè *els homes del sac* està narrat per una veu profundament amfibològica: la duplicitat, la indiferència essencial amb la qual se'ns revelen els esdeveniments, és un component fonamental a l'hora de documentar una realitat especular que, com a «Ducados», fa que bojós, homes o simis es confonguin mentre fumen, caminen i parlen.

En el darrer llibre que havia publicat, *fauna animal*, Bardera evocava una realitat amorfa i fosca, un espai més aviat ruralitzat on la presència d'allò atàvic, primordial i salvatge poblava un univers diegètic entrevist per ulls infantils —els narradors quasi sempre eren nens— que emfatitzaven la intensitat pulsional, despullada de categoritzacions, amb què se'ns descrivien els fets. En algun sentit,

es pot entendre *els homes del sac* com el revers necessari de l'obra anterior: els nens ja no figuren com a narradors, sinó que en són els receptors. I és que, ja se sap, als nens salvatges se'ls civilitza, és *una qüestió generacional*: si no es porten bé —déu no ho vulgui— se'ls emportarà l'home del sac.

Així les coses, la base on se sustenta el nou llibre de Bardera no és ja aquella dimensió ulterior i violenta, indisciplinada i hobbesiana, sinó una realitat de segon ordre: la de la representació del real. Com feia Monzó en relats com *La monarquia*, Bardera aixeca el seu edifici narratiu sobre els freds llençols del llit marital d'una Ventafocs que acaba de descobrir la infidelitat del seu príncep. Dit d'una altra manera: molts dels relats que constitueixen *els homes del sac* neixen d'explorar els límits dels contes tradicionals, de la ironia que suposa recuperar les excrescències d'aquests relats folklòrics i posar-les en primer pla. Desplaçament que pot tenir per efecte un Pinotxo saberut, mentider i incapaç de sentir res —és de fusta!— que, com no podia ser d'una altra manera, es dedica, amb èxit inqüestionat, a la poesia de l'experiència.

Com hem dit, “el cor per al final”: molt més extens que la resta de contes, «l'espantaocells» està escrit a la manera d'un diàleg en què una de les dues veus és absent. En encapçalar *els homes del sac* amb un epígraf de Javier Tomeo, Bardera indica d'on prové aquest artifici narratiu, en la mesura que l'escriptor aragonès l'havia portat al límit del virtuosisme en llibres com *El castillo de la carta cifrada*.

A «l'espantaocells» es posa en qüestió tots els elements que definirien el relat: es confonen narrador i receptor, pacient i psicoanalista, que esdevenen monòleg

d'un monomaniac o narració magistral que permet inferir totes les idees anteriors. I tot això en perspectiva metanarrativa, ja que, com a *Pale Fire* de Nabokov, s'introdueix la descripció d'una Zembla —tan magnífica i simbòlica com irreal— en l'interior de la narració marc. En poques paraules: «l'espantaocells» és el cor del llibre perquè permet que el lector, amb ulls de nen fascinat pel quadre que componen les tripes d'una granota, vegi en la dissecció d'aquest *tour de force* les diferents capes que conformen el conjunt de l'obra.